№ 116 Յուլիսի 8 (20) **1880** Յուլիսի 8 (20) № 116

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք գիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական մտածմունքներ։—Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Շամախուց։ Նամակ խմբագրին։—Արտաքին տեսութիւն։ Ֆրանսիա։ Նամակ Բուլղարիայից։—«Մշակի» Պատասխաններ։—«Մշակի» հեռագիրներ։—Յայտարարութիւններ։—Բանասիրական։ Ղովտի կինը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏԱԾՄՈՒՆՔՆԵՐ

—

Մեր անցեալ յօդուածներից Բրէդլօի գործի մասին ընթերցողը յիշում է որ անգլիական առաջին մինիստր Գլադստօն առաջարկել է համայնքների ժողովին մի վճիռ, որով այսուհետեւ պիտի թոյլ տրվի պարլամենտի իւրաքանչիւր անդամին, ով որ չէ կամենում կրօնական երդում տալ, հաւատարմութեան հասարակ խոստում անել։

Այդ վճիռը միաձայն հաւանութեամբ ընդունվեցաւ համայնքների ժողովից։ Միայն այդ վճռին աւելացրին հետեւեալը՝ որ իւրաքանչիւր անգլիացի կարող է դանդատվել դատարանին պարլամենտի այն անդամի դէմ, որ ընդունվեցաւ պարլամենտում առանց որ և է կրօնական երդման։ Բայց ի հարկէ անգլիական ոչ մի դատարան երբէք չի ընդունի այդ տեսակ գանգատ, մանաւանդ որ այժմեան անգլիական դատարաններում շատ անգամ վկաներն էլ, որոնք յայտնում են թէ ոչ մի եկեղեցուն չեն պատկանում, ընդունվում են առանց երդման, հասարակ խոստումով, որ «կը ցոյց տան ճշմարտութիւն և միայն ճշմարտութիւն։»

Նոյն իսկ Բրէդլօ շատ անգամ վկայ է եղել կանչված դատարաններում և նրա ցուցմունքները ընդունվել են առանց երդման, որովհետեւ նա յայտնել է որ ոչ մի եկեղեցուն, ոչ մի կրօնական համայնքին չէ պատկանում։

Անգլիական օրէնքների մէջ կան շատ անօմալիաներ, այսինքն հնութիւնից մնացած անբնական, այլանդակ աւելորդներ, որոնք գրեթէ երբէք չեն կատարվում։ Օրինակ մի օրէնք կայ, որ երբ որ պարլամենտի նիստի ժամանակ պարլամենտի մի անդամ միայն պահանջում է որ նիստը դռնափակ լինի, պարլամենտը ստիպված է խնդրել հասարակութեանը որ դատարկի լօժաները և դուրս գայ դահլիճից։ Քանի մի տարի սրանից առաջ Սիւլլիվան պատգամաւորը առաջարկեց որ այդ օրէնքը վերցնվի և որ հասարակութեան հեռացնելը և պարլամենտի նիստի դռնափակ լինելը վճռվի ձայների բազմութեան քուէարկութեամբ և ոչ թէ մի անդամի առաջարկութեամբ միայն։ Պարլամենտը չընդունեց Սիւլլիվանի առաջարկութիւնը։ Այն ժամանակ Սիւլլիվանը սպասեց մի հետաքրքիր նստի, երբ բազմաթիւ հասարակութիւնը լցնում էր պարլամենտի դահլիճի լօժաները և ինքն Անգլիայի թագաժառանգը նստած էր լօժաներից մինի մէջ։ Այդ նիստի ժամանակ Սիւլլիվան յանկարծ վեր է կենում տեղից և պահանջում է որ նիստը դռնափակ լինի, ասելով որ նա նկատում է «օտար մարդիկ» լօժաներում։ Եւ ահա ամբողջ հասարակութիւնը և ինքն թագաժառանգը ստիպվեցան իրանց տեղից վերկենալ և հեռանալ դահլիճից։

Այնուհետեւ պարլամենտը շտապեց փոխել օրէնքը և վճռեց որ նիստի դռնափակ անելը լինում է ոչ թէ մի անդամի ցանկութեամբ, այլ ձայների բազմութեան որոշմամբ։

Այդպիսով անգլիական օրէնքներից հնացած յօդուածները փոքր առ փոքր վերցվում են, ժամանակի պահանջմանը համեմատ։

Այժմ լրագիրները հաղորդում են, որ հէնց որ Գլադստօնի առաջարկութիւնը երդման կամաւոր լինելու մասին ընդունվեցաւ, միւս օրը արդէն Բրէդլօ ներկայացաւ համայնքների ժողովը և պահանջեց որ իրան ընդունեն պարլամենտի անդամ, առանց երդման։

Եւ ճշմարիտ նա ընդունվեցաւ համայնքների ժողովի անդամ առանց կրօնական երդման, միմիայն հասարակ խոստումով, որ հաւատարիմ կը լինի ազգին, սահմանադրութեանը և թագուհուն։

Ուրեմն Անգլիան թէև դանդաղ, բայց հաստատ քայլերով առաջ է գնում ընդհանրապէս ազատութեան և մանաւորապէս հաւատի ազատութեան ճանապարհի վրա։

Այժմ բաւական է, որ ժողովրդից ընտրվածը, պարլամենտի անդամ ընդունվելու ժամանակ յայտնի որ ոչ մի քրիստոնէական, ոչ էլ մի այլ որ և է եկեղեցուն, ոչ մի դաւանութեան չէ պատկանում, ուրեմն չէ հաւատում, մի խօսքով ոչ քրիստոնեայ է, ոչ էլ ուրիշ կրօնին է պատկանում,— և նրան պարլամենտը չէ կարող ստիպել որ կրօնական երդում տայ, այլ նա կընդունվի փոխարինելով երդումը հասարակ խոստումով։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՇԱՄԱԽՈՒՑ

—

27 յունիսի

Այս տարին մի օրհնական տարի էր Շամախու համար։ Հացի և ուրիշ կենսական պիտոյքների թանգութիւնը չփոթած, ջարդած ու փշրած էր իւրաքանչիւր մի հասարակութիւն։ Աստուծոյ բարկութիւնը, ինչպէս ասում են շամախեցիք, անխտիր հասած էր թէ հային և թէ թրքին, թէ հարուստին և թէ աղքատին։

«Բոլորը մեր մեղքից, բոլորը մեր մեղքից», կրկնում էր ջերմեռանդ շամախեցին, փարիսեցու նման իր կրծքին խփելով. Աստուած մեր մեղքի համար այդպէս պատժում է մեզ. ախր ո՞վ է տեսել ալիւրի պուդը 4 րուբլի, գարին 3 րուբլ 50

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՂՈՎՏԻ ԿԻՆԸ

—

Միւս առաւօտ մենք հասանք այն տեղը, որտեղ, Դիկսօնի կարծիքով, պէտք է գտնվէին Սոդոմի դռները։ Դիկսօնի ջերմ զմայլմունքները Մեռեալ ծովից ջրանցքներ անցկացնելու մասին բոլորովին հանում էին ինձ համբերութիւնից, երբ ես մտաբերում էի Ջէկմանի երէկվայ կցկտուր խօսքերը։ Ես ուզում էի բացանել այս քամբախտի աչքերը, բայց Ջէկմանի ներկայութիւնը խանգարում էր ինձ։ Բայց աշխատեցի հեռացնել նրան շուտով և խօսել Դիկսօնի հետ կնոջ մասին, թէ ինչպէս աններելի է նրան բոլորովին յանձնել իր անձը հնագիտութեան և մոռանալ բոլորովին այսպիսի օրինակելի կնոջը։ Ես խօսում էի երկար ժամանակ և այնպէս ջերմ, որ Դիկսօնը սկզբից բարկացած նայում էր ինձ վրա, իսկ յետոյ խստութեամբ նկատեց ինձ, որ ես իրաւունք չունեմ խառնվելու նրա ընտանեկան գործերում։ Թէև այս նկատողութիւնը նրա կողմից բաւական կոպիտ էր, բայց ես չը նեղացայ։ Ինձ ուրախացնում էր այն միտքը, որ եթէ հնագէտը ընդունակ էր նեղանալ ինձանից, որ խառնվեցայ նրա ընտանեկան գործում, ընդունակ կը լինի ուրեմն ես առաւել, որ նայի զգուշութեամբ ամեն կողմը և դառնայ դէպի կինը։

Բայց իմ ուրախութիւնը վաղաժամանակեայ էր շատ։ Դիկսօնը մոռացաւ ինչպէս մեր խօսակցութիւնը, նոյնպէս և իր կոպտութիւնը։ Մէկ ժամից յետոյ իմ և վերադարձած Ջէկմանի առաջ սկսեց խօսել կրկին իր հնագիտական ցնորքների վրա և կրկին մէկ ժամից յետոյ արդէն պատրաստ էր գնալ հետազօտութիւններ անելու։

* * *

Դիկսօնը վերադարձաւ ուշ երեկոյեան. նրա հետ էր մի ուղտ, որ բարձած էր ծանր և մեծ բեռնով։ Հնագէտը փայլում էր մի այնպիսի երջանիկ ժպիտով, որ ոչինչ կարծիք չը կար, որ մի նոր գիւտ է արել։ Շուտով տեսանք մենք, որ ուղտի բեռը մի տարօրինակ քար էր մարդկային ձևով։

—Այդ ինչ է, հարցրինք ամենքս միասին։

—Գուշակեցէք, առաջարկեց պարծանքով հնագէտը։

—Դա այն սիւնն է, որից կապում էին նրանց, որոնց պէտք է ծեծէին։

Դիկսօնը ոչինչ ուշք չը դարձրեց նաև տգէտի այսպիսի մի անտեղի պատասխանի վրա։

—Կարո՞ղ էք դուք միթէ իմանալ... ժպտալով և ներողաբար ասեց հնագէտը։

Սա... սա ինքն Ղովտի կինն է, ի հարկէ թէև քարացած, բայց տեսէք, ինչպէս գեղեցիկ պահպանվել է. համարեա շունչը կտրվելով զմայլմունքից խօսում էր Դիկսօնը։

—Իմ կարծիքով, Ղովտը շատ չէ կորցրել, զրկվելով այսպիսի մի հրէշից, ծիծաղելով ասեց Ջէկմանը։ Բայց կարելի է դարեր անցնելուց քայքայվել է, քիչ է եղել աղ արած մի կողքից....

Ոչ ոք ուշք չը դարձրեց Ջէկմանի հանաքի վրա։ Ես աչքս ձգեցի խեղճ միստրիս Դիկսօնի վրա. նա նայում էր մի կողմից իր ամուսնու վրա, միւս կողմից Ղովտի կնոջ վրա այնպիսի մի լուռ յուսահատութեամբ, որ սիրտս կտոր կտոր էր լինում։ Վերջապէս երեւում էր, որ նրան անտանելի էր այս. նա հեռացաւ դէպի ծովը, թողնելով իր ամուսնուն վերցնել տալու ուղտից բեռը։ Նրա հետեւից ծածուկ վազեց և Ջէկմանը։ Ես հեռուից հետեւում էի նրան և տեսայ, որ խօսակցութիւնը շատ խրախուսիչ էր։ Ես գուշում էի քամբախտ կնոջ մասին։ Բայց երբ մօտեցան նրանք կրկին մեզ, ես տեսայ որ միստրիս Դիկսօնի աչքերը լաց էին եղած, իսկ Ջէկմանի երեսի վրա գծագրված էր խռովութիւն և անբաւականութիւն։ Ես հանգստացայ միայն այն ժամանակ, երբ իմացայ որ առաքինութիւնը յաղթող է գտնվել գայթակղութեան դէմ։

Աղացեալ գեղեցկուհուն տեղափոխեցին Երուսաղէմ։ Այս վայրկեանից նա գրաւեց բոլորովին Դիկսօնի խելքը և սիրտը, և երբ նրա կիրքը դէպի այս մնացած գեղեցկուհին ամեն ժամ առաւելանում էր, կենդանի կինը ողջ յետ և յետ էր դասվում և մոռացվում։

* * *

Ես չը կարողացայ անտարբեր նայել, ինչպէս ինքը Դիկսօնը հոր էր փորում իր ամուսնական բախտի համար։ Ես վճռեցի դարձնել մոլորվածին դէպի ճշմարտութեան ճանապարհը և վարվել նրա հետ խորամանկութեամբ։ Մի օր, երբ Ջէկմանը և միստրիս Դիկսօնը զբօսնում էին միասին Երուսաղէմի շրջակայքում, ես վրդովված ներս ընկայ հնագէտի սենեակը, և արհեստական կերպով ձևացնելով երեսիս վրա ահ և դող, գոչեցի բարձրաձայն հէնց նրա ականջի մօտ.

—Նրան յափշտակեցին. նա չը կայ. Ջէկմանը տարաւ նրան։